

Yad Elie: schooltuintjes als brug tot verzoening

De Joodse organisatie Yad Elie is vooral bekend om haar schoolmaaltijden op Joodse en Arabische scholen. Maar wist u dat Yad Elie ook helpt met het opzetten van schooltuintjes? Het is immers veel gezonder, goedkoper en misschien ook wel lekkerder, om groente uit je eigen tuin te eten!

Wit brood met chocoladepasta

Zo'n vier jaar geleden begon Yad Elie met het opzetten van schooltuintjes in een aantal Joodse achterstandswijken in Jeruzalem. Kinderen groeien hier op tussen de betonnen flats, die in de jaren '50 in razendsnel tempo uit de grond zijn gestampt voor nieuwe immigranten. Nu worden deze flats bewoond door Russische en Ethiopische Joden. Veel gezinnen hebben te maken met armoede, werkloosheid en geweld. Er is weinig geld en de gezinnen leven op het goedkoopste dat de supermarkt te bieden heeft: wit brood met chocoladepasta.

Kinderen uit deze wijken weten nauwelijks waar hun eten vandaan komt, alles om hen heen is immers beton. In de schooltuin leren ze zelf hun groente te verbouwen en daar een heerlijke maaltijd van te bereiden. De leraren zien dat de leerlingen zich beter concentreren op de lessen na een uurtje in de tuin. Even een frisse neus en fysieke inspanning doet wonderen!

Het verhaal van Moshe

Zo ook voor de 6-jarige Moshe. Hij en zijn moeder waren weggevloden van huis en kwamen terecht in een vrouwenopvang. Moshe was erg introvert en kon snel boos worden. Zijn juf wilde Moshe graag helpen, maar hoe? Ze besloot hem elke ochtend om 6.45 uur thuis op te halen en dan eerst een uurtje met hem in de schooltuin te werken. Vlak voor de lessen begonnen, dronk ze nog wat thee met hem. De veilige omgeving van de schooltuin, de extra aandacht van de juf en het succes van zijn eigen tomaten en paprika's, zorgde ervoor dat Moshe gedurende het jaar helemaal tot bloei kwam. Zijn moeder liet aan het eind van het schooljaar trots een rijpe tomaat zien: "Dit is Moshé's tomaat en het is de lekkerste van de hele wereld."

Hoofddoek

In de Joodse achterstandswijk Kyriat HaYovel organiseert de Israëlisch-Palestijnse studentenorganisatie *Mahapach* naschoolse activiteiten voor tienermeiden. De meiden worden geholpen met hun huiswerk en verbouwen hun eigen groenten en kruiden, waar ze vervolgens een simpele maaltijd van leren bereiden. Ook de moeders worden uitgenodigd voor deze kooklessen. Dit jaar maakten voor het eerst twee Arabische moslimstudentes, die gewend zijn een hoofddoek en traditionele kleding te dragen, deel uit van de leiding. Van tevoren maakten zij zich zorgen om de reactie van de Joodse meiden. De eerste ontmoeting was een grote schok. De tieners zijn opgegroeid met sterke vooroordelen over Arabieren. Ze waren kleine meisjes toen in hun buurt een supermarkt werd opgeblazen door een vrouwelijke terrorist in traditionele kledij. Eerst moest er daarom gewerkt worden aan wederzijds vertrouwen, voordat men met het reguliere huiswerk- en tuinierprogramma kon starten. Nu zien we echter dat met name de meer religieuze Joodse meiden het liefst optrekken met de twee moslimstudentes. Zij vinden bij hen meer raakvlakken dan bij de seculiere Joodse studentes. Een mooi voorbeeld hoe twee verschillende werelden elkaar weten te vinden! <

Een gift geven aan dit mooie project? Dat kan via het rekeningnummer van Deputaten Diaconaat NLS2 INGB 0000 5353 00 t.n.v. Landelijk Kerkelijk Bureau Chr. Geref. Kerken te Veenendaal o.v.v. "ISR040 Yad Elie"

Joodse bronnen voor de liturgie (1): schriftlezingen

Dat er tijdens een kerkdienst uit de bijbel gelezen wordt, is vanzelfsprekend. Daarom is het goed om na te gaan, waar dat gebruik vandaan komt, en hoe het zich heeft ontwikkeld. Want zo is het niet altijd geweest. Werd er voor het ontstaan van de kerk ook al iets dergelijks gedaan, en zo ja, waar dan en op welke manier? Het is dus goed om ons te realiseren, dat onze bijbel het resultaat is van een ontwikkeling. Adam heeft geen bijbel gehad en Abraham evenmin. Over het begin is er veel onzeker. We weten niet zeker hoe het in de tempel toeling. Er waren zeker samenkomsten en soms werd er daarin gelezen, maar meestal niet. Was dat dan bij bepaalde gelegenheden, of alleen op feestdagen?

Tora-lezing

Het ontstaan van de synagogen schiep ook een goede gelegenheid om uit de Tora te gaan lezen. Aanvankelijk gebeurde dat op feestdagen, pas later op elke sabbat. In het midden van de 3^e eeuw v. Chr. gold de bepaling dat de Tora in z'n geheel van sabbat tot sabbat moest worden doorgelezen. Het is ook de periode waarin de canon-vorming van de boeken van de Tora heeft plaatsgevonden. In de tekst zijn er gedeelten (parasjoth) aangegeven om de wekelijkse lezing af te grenzen. Zo ontstond er een rooster voor 3 jaar, de Palestijnse indeling, die gebruikt werd rond het begin van onze jaartelling. Nog weer later ontstond een systeem voor één jaar, het Babylonische systeem, dat op den duur het Palestijnse systeem verdrongen heeft. Een continu-lezing (lectio continuum) oftewel doorgaande lezing, bleek het meest belangrijk te zijn, al kwam er naast de lezing uit de Tora een tweede lezing.

Haftara, of lezing uit de Profeten

Aangezien de canonisatie van de Profeten pas later heeft plaatsgevonden, bleek het niet goed mogelijk om ook hier een systeem van doorgaande lezing te gebruiken. Dus werden heel verschillende pericopen (schriftgedeelten) uitgezocht die passend werden geacht bij de tevoren gehouden Tora-lezing. Daarbij wordt de Haftara als

De Ark, opbergplaats rollen, en de Bima waarop de lezingen plaatsvinden

Een lezing uit de Torarol bij de Westelijke Muur in Jeruzalem

een actualisering van de Tora gezien, als een verduidelijkend commentaar.

Eerste christenen

De eerste christenen kenden, vooral als ze Joden waren, zowel de Tora alsook de profeten. Voor zover ze naar de synagoge bleven gaan -Jezus en ook de apostelen- was dat hun bijbel waaruit werd gelezen. Daarbij kwamen vervolgens de apostolische brieven en later nog de Evangelieën. Het is ook waarschijnlijk dat er drie of vier lezingen in de eigen diensten van de christenen zijn gehouden. Pas in later eeuwen is er een leesrooster ontstaan dat zich voornamelijk baseerde op de brieven en de Evangelieën. Dat wil dus zeggen dat Tora en profeten vrijwel verdwenen. Het weggroeien van de christenen uit de Joodse wortels heeft uiteindelijk bijgedragen aan een vervreemding die ook nu nog te bespeuren valt.

In de leer bij de rabbijnen

In de christelijke kerk zijn er ook andere sporen te vinden die gebruik maken van de lectio continua, de doorgaande lezing van bijbelboeken. Bekend is het voorbeeld van Calvijn, maar ook verschillende kerkvaders deden het al. Ook in de 20^e eeuw is dat weer opgepakt door onder andere Dr. P. A. Elderenbosch, Tom Naastepad, door de werkgroep 'Bijbelbezen in het spoor van Israël' en het project 'Aan de hand van Mozes'. Ook in een aantal gemeenten van Messias-belijdende Joden worden de synagogale roosters gevolgd. Het is nog steeds van belang, om de Schriften te lezen samen met het Joodse volk, en om te ontdekken, hoezeer de Tenach zijn sporen heeft getrokken ook in de boeken van het Nieuwe Verbond. <